

ДЕТИЊСТВО CHILDHOOD

Часопис о књижевности за децу
Година XLIX, бр. 3,
јесен 2023.

Издавач

Међународни центар
књижевности за децу
ЗМАЈЕВЕ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
Нови Сад, Змај Јовина 26/II
Тел. (021) 66-11-266, 66-13-648
E-mail: zdigre@gmail.com
www.zmajevedecjeigre.org.rs

За издавача

Душица Мариновић, директорка

Главне и одговорне уреднице

Др Зорана Опачић
(бројеви 1 и 2)

Др Снежана Шаранчић Чутура
(бројеви 3 и 4)

Секретарица редакције

Др Ивана Мијић Немет

Лектура и коректура

Светлана Зејак

*Превод, лектура и коректура
шекшиова на енглеском језику*

Преводилачка агенција
AD INFINITUM

Ликовно решење корица

Наталија Јочин

Графичка уредница

Весна Карајовић

Прелом

NEO KONS, Нови Сад

Штампа

AS dizajn, Нови Сад

Часопис излази тромесечно

Цена овог броја: 600,00 динара

Рачун Змајевих дечјих игара:

340-11006551-47

САДРЖАЈ

КЊИЖЕВНО ДЕЛО ИГОРА КОЛАРОВА

– Округли сто 34. Међународног фестивала хумора
за децу у Лазаревцу 2022.

Драган Л. Хамовић, Игор и по. Игор Коларов из
библиотека „Златокрила” и „Књига и по” 5

Мирјана Д. Бојанић Ђирковић, Дијалог са *малим човеком*:
поетика *Соколичкој зборника* Игора Коларова..... 9

Јелена С. Панић Мараш, Наративне стратегије
у роману *Дванаесто море* Игора Коларова 17

Наташа П. Кљајић, Могућности наставне интерпретације
романа *Дванаесто море* Игора Коларова у седмом разреду
основне школе..... 29

Снежана В. Божић, Проза Игора Коларова у методичком
кључу: емпатијско-етички аспекти рецепције 40

Тамара Р. Грујић, Кратке форме Игора Коларова 51

РЕЦЕПЦИЈА КОЛОДИЈЕВОГ *ПИНОКИЈА* У СРБИЈИ, ХРВАТСКОЈ, БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ЦРНОЈ ГОРИ

(тематски блок уредила Сања Роић)

Данијела М. Јањић, Првих сто година *Пинокија* у Србији:
преображаји и задаци дрвеног лутка на позоришној сцени
и у књижевним преводима..... 62

Katja A. Radoš-Perković i Sanja Č. Roić, Recepcija Collodijevog
Pinocchioja na prostoru današnje Republike Hrvatske 77

Зорана Ж. Ковачевић и Ања Ђ. Правуљац, Превод дјела
Пинокио и рецепција његовог лика у Босни и Херцеговини 86

Deja P. Piletić, Pinokijeve pustolovine u Crnoj Gori 96

НОВА ИСТРАЖИВАЊА

Олга М. Стојановић Фрешет, Сlike врвилице и слике из снова: Али Митгуч и Бинете Шредер 109

Владимир М. Вукомановић Растегорац, Метафора у поезији за децу предзмајевског периода – стилистички и методички аспект 120

ОГЛЕДАЛО КРИТИКЕ

Немања З. Каровић, Дечји лик и муке одрастања у српској књижевности двадесетог века (Валентина Хамовић: *Моментии наивности. Огледи о дејинствиву и одрасћању у српској књижевности*, Учитељски факултет, Београд, 2022) 131

Јована Л. Војводић, Бити Душко Радовић – и готово! (Зорица Хацић [прир.]: *100 година Душка Радовића*, Београд, Mascot ЕС, 2022) 137

Предраг М. Јашовић, Монографија о игри (Милутин Ђуричковић: *Жудња за ијром*, Алма – Институт за дечју књижевност, Београд, 2022) 143

Даница В. Столић, Слојевита драматургија (Милутин Ђуричковић: *Мали чаробњаџи. Драмски текстови за децу српских љисаџа са Косова и Мејхохије*, Панорама-Јединство, Приштина – Косовска Митровиџа, 2022) 147

Милош Д. Михаиловић, Миш бели срећу дели (Ивана Нешић: *Зеленбабини дарови. Део 3, Новчић судбине*, Креативни центар, Београд, 2022) 150

Маријана С. Јелисавчић, Пандорин колут унапред (Olivera Zulović: *Priručnik za solidan život*, LOM, Beograd, 2022) 153

Овај број часописа *Детинство* финансијски су подржали:

Министарство културе
Републике Србије
Министарство науке,
технолошког развоја и иновација
Републике Србије

Покрајински секретаријат
за културу, јавно информисање
и односе са верским заједницама
АП Војводине

Градска управа за културу
Града Новог Сада

СIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821–93(05)

ДЕТИЊСТВО : часопис о књижевности за децу / главне и одговорне уреднице Зорана Опачић и Снежана Шаранчић Чутура. – Год. 1, бр. 1 (1975) – Нови Сад : Змајеве дечје игре, 1975-. – 23 cm

Тромесечно

ISSN 0350–5286

COBISS.SR–ID 9948418

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Проф. др Владислава Гордић Петковић
Филозофски факултет Универзитета
у Новом Саду

Др Тамара Грујић
Висока школа струковних студија
за образовање васпитача,
Кикинда

Dr hab. Justyna Deszcz-Tryhubczak
Instytut Filologii Angielskiej, Uniwersytet
Wrocławski, Polska

Prof. dr. sc. Dragica Dragun
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku, Republika Hrvatska

Prof. dr. sc. Tihomir Engler
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku, Republika Hrvatska

Ph. D. Eugene Y. Evasco
Department of Filipino and Philippine Literature,
College of Arts and Letters, University
of the Philippines-Diliman, Manila,
Philippines

Др Ивана Игњатов Поповић
Висока школа струковних студија
за образовање васпитача,
Нови Сад

Dr Vanessa Joosen
Universiteit Antwerpen, België

Мр Мирјана Карановић,
виша стручна сарадница, Матица српска,
Нови Сад

Dr Anna Kérchy
Associate Professor at the English Department
of the University of Szeged,
Hungary

Dr. sc. Andrijana Kos Lajtman
Učiteljski fakultet (odjeljenje u Čakovcu)
Sveučilišta u Zagrebu, Republika Hrvatska

Dr Weronika Kostecka, adiunkt
Zakład Literatury Popularnej, Dziecięcej
i Młodzieżowej, Instytut Literatury Polskiej,
Warszawa, Polska

Проф. др Јелена Панић Мараш
Учитељски факултет Универзитета
у Београду

Prof. dr. sc. Sanja Roić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Republika Hrvatska

Prof. dr. Igor Saksida
Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani,
Republika Slovenija

Др Тијана Тропин, научни сарадник
Институт за књижевност и уметност,
Београд

Dr. sc. Marijana Hameršak, viša znanstvena
suradnica
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb,
Republika Hrvatska

Проф. др Валентина Хамовић
Учитељски факултет Универзитета
у Београду

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. др Александра Блатешић,
Филозофски факултет Универзитета
у Новом Саду

Доц. др Анкица Вучковић,
Педагошки факултет у Сомбору
Универзитета у Новом Саду

Dr. sc. Valnea Delbianco,
redovna profesorica u miru
Sveučilište Jurja Dobrile
u Puli, Republika Hrvatska

Др Милена Зорић Латовљев,
професорка струковних студија,
Висока школа струковних студија
за образовање васпитача Нови Сад

Проф. др Тихомир Петровић, емеритус
Педагошки факултет Сомбор Универзитета
у Новом Саду

Др Ивана Игњатов Поповић,
професорка струковних студија,
Висока школа струковних студија
за образовање васпитача Нови Сад

Доц. др Бојана Ковачевић Петровић
Филозофски факултет Универзитета
у Новом Саду

Др Душица Потих,
професорка струковних студија,
Академија техничко-васпитачких студија
Ниш – Одсек Пирот

Проф. др Јелена Спасић,
Факултет педагошких наука Универзитета
у Крагујевцу

Доц. др Наташа Станковић Шошо,
Филолошки факултет Универзитета
у Београду

Др Марина Токин,
Филозофски факултет Универзитета
у Новом Саду

Др Тијана Тропин, виша научна сарадница,
Институт за књижевност и уметност,
Београд

Проф. др Валентина Хамовић,
Учитељски факултет Универзитета
у Београду

Мирјана Д. БОЈАНИЋ ЋИРКОВИЋ*

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику
Република Србија

Прегледни научни рад
UDC 821.163.41-93.09 Kolarov I.
Примљено: 31. 5. 2023.
Прихваћено: 19. 6. 2023.

ДИЈАЛОГ СА МАЛИМ ЧОВЕКОМ: ПОЕТИКА СОКОЛИЧКОГ ЗБОРНИКА ИГОРА КОЛАРОВА

САЖЕТАК: Предмет рада је тумачење *Соколичкој зборника*, првог рукописног, а постхумно, позно објављеног дела Игора Коларова у интегралном поетичком систему овог писца. Иако у целини не припада примарном/превасходном пољу књижевности на којем је Коларов стварао, *Соколички зборник* садржи особености и/или импликације потоњих поетичких одлика Коларовљевих књижевних дела за децу. Настојимо да овим радом дамо интегрално тумачење дела Игора Коларова кроз призму првог, а позно објављеног дела, уз указивање на то да је Коларов (не)свесно у свом иницијалном рукопису похранио кључне смернице своје потоње поетике. У средишту рада налази се тумачење својеврсног дијалога лирског субјекта Коларовљевог дела са *човеком малим*, те обликовање *двојине* као својеврсног реципијента и, у исти мах, рецепцијског концепта пуноће поимања/доживљаја света.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *човек мали*, *јуџиник*, *двојина*, рецепција, светосавље, *Соколички зборник*

1. Путеви *Соколичкој зборника* Игора Коларова

Прво, рукописно дело Игора Коларова, *Соколички зборник* из 1997, објављено је постхумно, 2021. године, жељом и залагањем мати Макарије, игуманије манастира Соколице. Вербално-визуелни карактер рукописа верно је

пренет у штампано издање *Зборника*, објављено управо у Звечану, у издању Соколице. И мимо поменутих околности писања *Соколичкој зборника* у времену похађања студија теологије, и објављивања у издању манастира, где је Коларовљев рукопис принет као уздарје,¹ *Соколички зборник* је, на први поглед, несвакидашње дело у опусу писца за децу Игора Коларова; с друге стране, оно је својствено Коларову, васпитно-образовно формираном у теолошком кључу. И први прикази *Соколичкој зборника* (Калајџија 2022) усмеравају његово рецепирање у теолошком кључу, прецизније богословском и светосавском:

Читамо ли ову књигу као студентску импресију, не можемо је читати без асоцијације на Псалме Давидове, на велики и недогледни свеукупни видљиви и невидљиви христолики универзум. Не можемо је читати ни без истинског патоса српског православља, наших Немањића и задужбина које нам завјетоваше, а које је Коларов

* mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

¹ Претходно је мати Макарија, игуманија манастира Соколице, даровитом Игору Коларову поклонила „свеску да је испуни својим мислима, молитвама, својим даровитим за ријечи руком, срцем, умом” (Калајџија 2022: 198).

скицирао, те чистог срца које очишћава и разоружава и самог читаоца (Калајџија 2022: 198).

Додаћемо да је Јелена Калајџија (2022: 198–199) истакла и аргументовала молитвени тон Коларовљевог зборника у целини.²

Наша размишљања о приступу овом делу тичу се места *ушћа* двеју наизглед одељених Коларовљених поетичких одредница. У огледу о тематско-мотивским, стилским, жанровским и другим особеностима његовог дела, Нина Марковић (2014: 301) на трагу запажања претходних истраживача (Опачић 2011; Кљајић 2012) истиче фреквентност мотива приче и причања, жанровску поливалентност на микро и макро плану, лиризацију прозе и друге видове модификације наративних и жанровских образаца, те *дијало* са читаоцем и афирмацију његове слободе (избора) на формалном и семантичком плану. Дијалог са *малим човеком* и *малим љушником*, жанровска поливалентност и пуноћа доживљаја – нека су од *исходних* места Коларовљеве укупне поетике, *оцртаних* у зборнику.

У Коларовљевом случају, нимало парадоксално, изворни, аутентични и аутохтони стваралац јавља се *a posteriori*, у виду још једног ахроног лета кроз време, из срца живота бившег, а пулсирајућег. Уједно, ово тумачење је и *vice versa* – деконструисање тезе да је Коларовљева приповедачка првина „сасвим другог жанра” (Макарија и Антонина 2021б: 163) и интенција („молитва [...] за разне потребе” – Исто).

2. Узлети Соколичкој зборника

У емисији „Вечни сјај детињства”, говорећи о својим стваралачким и животним преокупацијама, Коларов је открио да су његов живот

обележила два сна – о летењу и о књижевности, који су се, у његовом случају, срећно сусрели у стваралачком узлету: у писању за децу, Коларов је реализовао свој сан о летењу. Његов животни „лет” обележила су честа „полетања” са различитих места; међутим, тај „урбани номадски живот” учинио га је отвореним за сусрете, најшире – према човеку и свету. Човек, и „лет у свет” отвореним духом постаће Коларовљева доминантна поетичка одредница. У сусрету са човеком, зрелим, одраслим, Коларов је одувек тражио његово *зелено*, дечје лице и дух; тражио је оно изворно, детиње, невино, али нимало наивно; препуштајуће, слутеће и *разумеће*. Стога се на први лет отиснуо – духом.

Како се *a posteriori* може закључити, отискивање духом било је – успело. *Соколички рукопис*, настао 1997. године, а објављен постхумно, открива мотивацију Коларовљевих потоњих летења: у молитви и созерцању, Коларов свет доживљава унутрашњим чулом (јер „песник је чуло осећаја” – Макарија и Антонина 2021а: 9). Спознавши га у свим детаљима (шкољки, дрвећу, мравима, птицама, зверињу...), поретку и

² У времену протеклом од округлог стола у оквиру Фестивала хумора у Лазаревцу, посвећеног делу Игора Коларова (септембар 2022) до тренутка публиковања изложених реферата (*Дешинство*, 2023), на Филозофском факултету у Нишу (децембар 2022) организована је научна трибина „Игор Коларов: од *Соколичкој зборника* до читанке”, где је презентовано неколико филозофско-теолошких тумачења овог дела (Јелена Калајџија, „Између Давида и Кодера: 'Мала слова дневна и ноћна бројем Двадесетчетири' *Соколичкој зборника* Игора Коларова”; Драгиша Бојовић, „Мотив покајања и обнова жанрова у *Соколичком зборнику*”; Бранко Горгиев, „Поетика молитвеног стваралаштва у *Соколичком зборнику*”). С друге стране, Зорана Опачић је својим рефератом на наведеној трибини усмерила тумаче ка сагледавању *Соколичкој зборника* у контексту укупне поетике Коларовљевог дела. На овом трагу исто дело је тумачила и Јелена Коларов у реферату „Позно откривање раних радова Игора Коларова”.

димензијама (просторној, временској, симболичкој, вечној), он спознаје *дечју радосћ*. *Позни* Коларов је у својој „рукописној првини“, нима-ло парадоксално, био на врхунцу свога стварања. Све што је потом створио у духу је славословља, тако интензивно доживљеног и бескрајно прожимајућег стваралаштвом.

У свећици предговора *Соколичком зборнику*, игуманија Макарија и монахиња Антонина овај рукопис виде као подстрек за даље Игорово стваралаштво, указујући на *мену* која ће наступити у погледу интендиране публике: Коларов ће се (наводно) определити да пише за малу и велику децу. Међутим, он се овим рукописом није определио; дубоком и искреном молитвом, он се приближио суштини човека, и од ње се никада није одаљавао. А човеково унутарње биће је детиње, непатворено, невино и чисто, радозналост духа, пружене руке и срца отвореног за пријатељство и љубав; можда помало усамљено, али не изоловано – јер је одаљено од човека, оно тражи пут ка себи, свом идентитету и обележју. Иза Коларовљеве оде величини Бога насупрот људској малености скрива се похвала маленом („малом“) човеку који је, спознавши своју незнатност и безазленост, постао и остао – дете. *Соколички зборник* махом је написан у првом лицу, управо из перспективе човека маленог и пролазног, али жељног даха вечности / сјаја детињства.³

Соколички зборник отвара се „Словом уздарја“. Сходно Коларовљевом образовању, неупитан је избор „посланице“ као иницијалне песме. Међутим, читајући рукопис у целини, стиче се утисак да је слово уздарја *истиочено* након свих истраживања духа и духом, у знак захвалности ономе (оној) ко је дао (дала) подстрек и даровима добраним духом. „Слово уздарја“ је и похвала Логосу – у Коларовљевој интерпретацији

– смислу. А смисао јесу лет, пут, тражење, „у поноћ“, уз светковину самоће пута и пунине сусрета са собом (маленим) и животом (вечним или бар непатвореним).

3. Дијалог са човеком малим⁴ и малим ђушником

Као једна од главних одлика Коларовљевог опуса истиче се интерактивност у ужем и ширем значењу те речи. Коларову-ствараоцу важно је да се читаоци укључе у причу. Мотивацију овог композиционог поступка можемо наћи у пишевој вери у моћ књиге да поучи, запита, покрене; да допринесе да од сопственог живота направимо уметност.

У основи наведеног поступка је и дијалог, који је код Коларова често умео бити „брзи и кратак“, нарочито доприносећи игри и хумору као њеном поводу и дару. У тој игри дете је узимало улогу саветника, помоћника, аутора, јунака приче... Међутим, прва Коларовљева „игра“ са читаоцем била је „озбиљна авантура духа“, а потка његове стваралачке интерактивности налази се у апелативу „човеку малом“, „јадном човеку“ непатвореног осета и отвореног ума. *Соколички зборник* позива читаоца на отискивање (духом) и очишћење (молитвом), како би се две исконске силе *мало* човека – емоција и мисао – *оснажиле*, откриле и отвориле (*развезале*) у свој пуноћи.

„Слово прво“ *Соколичког зборника* упућено је птици слаткогласној, која се, мимо хришћан-

³ Уп. „’Слова дневна и ноћна’ су писана срцем и душом човека, једног од нас“ (Макарија и Антонина 2021а: 10).

⁴ Уп. „Откуда талог, човече мали, откуда муљ у / теби? [...] Шта је то, човече мали, што напуни / небо душе твоје, / шта се то разлете по ливади ума твога?“ (Коларов 2021: 24).

ске симболике, може сагледати и као метафора Коларовљевог стваралачког процеса; он је сав *лас* који тражи *одјек* у рецепијенту.⁵ Нимало случајно, опредељујемо се за појам *реципийенција*, желећи да тиме укажемо на суштинског, имплицитног читаоца Коларовљевог дела, неомеђеног узрастом, полом, образовањем, или пак читалачким укусом. Његов интендирани читалац отвореног је духа и надраженог осета за живот у својим детаљима и трима димензијама (нарочито трећој). „Глас неумукли” (Коларов 2021: 21)⁶ представља процес ткања везе са читаоцем која се не завршава ствараоачевом физичком смрћу. „Похођени” тим „гласом” (стваралаштвом), осетићемо „предивно чудо” – није ли ово *чудо* (*моћи*) *књије* у коју је веровао Коларов? Чудо књижевне комуникације је „буђење непознатог цвета” (21), „оружја/оруђа” „малог човека”, свег његовог *бојаштва*. „Одредишта немајући” (21), лирски субјект *Соколичкој зборника* (и) мали, јадни човек отискују се просторствима духа. Немајући одредиште, они ишту радост „у стварима пребивајућу”; налажење буди осет изједначавања „унутра и споља” (21). То је једино цело „худих и измрвљених” (21), *малих*.

Тон Коларовљевог гласа (иницијално стваралачког, али у целом опусу свепрожимајућег) јесте молитвен; глас је задојен (надахнут), и стога „неумукли” (22). Истаче (истиче) из „утврђења” духа, и зато је пробојан, продоран, продирући. Стваралачки процес *Соколичкој зборника* и укупног каснијег Коларовљевог стваралаштва одвија се на релацији *красоџа речи* – *красоџа дела*. То је истинско уздарје читаоцу („добри дарови *твоји*” – 26) за одзив/одјек. То јесте *насићење*, али нипошто *засићење* – потврђује *одјек* читалаца. Међу таквим даровима је и „сан одојчета” (29); поред јасне хришћан-

ске симболике (спокојства), овај песнички мотив у Коларовљевом (укупном) делу означава и сан *насићења*, *задовољства*, али (не)спокојан јер лирски објект прижељује да се пробуди немирног (жељом „*горућег*”) духа.

Низ метафора *Соколичкој зборника* које ојачавају Коларовљеву веру у књигу (Књигу, Логос) сачињавају шкољка, „пријатни цветови ливадски”, „врхови планински”, „крошње зелене” и др. И понаособ, и укупно, они значе раст, узраст, спознају као дар. Игуманија Макарија и монахиња Антонина у овим мотивима осећају *истакање* љубави ствараоца и највећу похвалу творцу/ствараоцу/писцу. Ови мотиви, уједно *саговорници* лирског субјекта *Зборника*, одговарају радосно и усхићено, потврђујући *красоџом дела* *красоџу речи*.

„Слово шеснаесто” представља својеврсно *ујуштво* за *бишисање* у свету Коларовљеве уметности: будући *сшановник* на улазу треба да остави страх, тугу и малOVERJE које „затвара у тамницу најстрашнију” (42); треба да одбаци *нељубав* и уђе у свет приче жив, крвоточан, отворен.

3. 1. Узлет у *двојини*

Лош један спецификум *Зборника*, а потом константа Коларовљеве поетике, јесте тежња ка осету, наместо именовању. Спознаја (дар спознаје) у Коларовљевом је делу оно „безимено у

⁵ Жеља комуникације у овом зборнику (и шире) ојачана је метафорама глади (смртне, а животворне) и жеђи (галопирајуће), такође амбивитетног порекла и значења. Уп. Коларов 2021: 24–26.

⁶ Ради растерећења текста, у наставку рада наводићемо само бројеве страна цитата из првог и јединог издања *Соколичкој зборника*, наведеног у одељку „Извор”.

светлу” (45), појмљено, а неименовано присуство.⁷ *Субјекат њи сјознаје* (лирски субјекат и објекат; *двојина*) у путу досеже висине са којих обухвата пределе,⁸ али „погледа који не садржи својину” (46). Дар се у авантури духа Коларовљевог дела усваја, али се себично не присваја; он се дели, раздељује, дарује. Међутим, лирски субјекат *Соколичкој зборника*, разумевајући страх *човека малој*, бодри дух у овој борби; у том погледу репрезентативно је „Слово деветнаесто”, тематско-мотивске песме *Зборника*, *дневна и ноћна*. „Осух се напрслинама, храмље ум, храмље и тело” (47) – ово су тек нека од искушења духа Коларовљевог рецепијента. Изједначен са напрслином, страх нарушава нему комуникацију и „наративни уговор”⁹ са лирским субјектом дела. Одсуством целине на релацији лирски субјекат – лирски објекат, *id* и *ego* прете заустављањем, неналажењем и несагласјем, без *вишка* за даљи раз-дел. У сегментима лирског приказа (описа) наведене борбе, апострофиран је *мали њушник* (49). Ово је не само градирање Коларовљевих апелатива по емоционалној блискости (*мали човек – мали њушник*,¹⁰ при чему се ова именица несметано може заменити *њишником*), већ поетичка кулминација/сублимација његових рецепијената; *мали њушник* је јединствени становник Коларовљевог укупног дела, неомеђен колико и само дело, али постојан колико и интензитет (*моћ*) његове Књиге.

Коларовљева универзална поетичка одредница, откривена након свега, разоткривана сваким делом, гласи:

И пре него што сам те спазио, мали путниче,
мрмљао сам у устима песму о теби, муљао сам је
као грожђе. Смести се, и не бриши упорно прах
са себе, јер када си најчистији после купања у
бистром језеру, прах ти је међу прстима и жилама
(49).

У овом контексту, важно је вратити се тумачењу пута – стваралаштва, комуникације, откривања, уцеловљења. Путовање Коларовљевим делом својеврсно је; оно је супротно свету који троши време, гута простор и галопира ка утоку. Пут је овде процес стварања духовног простора и релативизације времена; овако деконструисан, центрифугални свет Коларовљевог дела читаоца води *исходишћу*.

Соколички зборник отвара се одјеком рецепијента који, говорећи у име колективног читаоца, узрасно неомеђеног, делећи надахнуће и љубав, писца назива својим („нашим” – Макарија и Антонина 2021а: 5), у исти мах *чедом* и *брашом*. Наведене речи је у име, односно истинско разумевање Коларовљевог стваралаштва *изобразила* иконописатељка, мати Макарија.

4. Коларовљево светосавље као похвала *гелу њо себи*

Последња трећина *Зборника*, на путу ка уцељењу двојине – лирског субјекта и адресата, отвара се цртежом Петрове цркве код Раса, првобитног седишта Рашке епископије и духов-

⁷ Уп. „Предајемо вам писма, онаква, / каква их открисмо” („Писма Кипријану” – 63). Дакле, лирски субјекат *Зборника* доследно даје предност осету / интуитивној спознаји над именовањем / вербалним означавањем.

⁸ Синтагма је парафраза Коларовљевог стиха: „Са висина, када обухватим / пределе, зар сам на висини?” (46).

⁹ Наведену синтагму употребили смо не само због терминолошке прихваћености у науци о књижевности, већ и из жеље за потцртавањем еписке борбе духа са/за сазнањем, као једне од константи Коларовљевог дела.

¹⁰ Важно је подвући овај развој Коларовљеве комуникације са рецепијентом. Након увођења синтагме *мали њушник* у „Слову двадесет првом” (49–51), у *Зборнику* се више не јавља иницијална синтагма (адресат) *човек мали*.

ног средишта стваралачког и читалачког – истраживачког пута Коларовљевог дела. На овом *иротшору* зборника одвија се својеврсно крштење/одуховљење саствараоца/састваралаца.

„Похвално слово Светом Сави србском равноапостолном” ода је стваралаштву у најширем значењу те речи, баш онаквом каквим га сагледава укупно дело Игора Коларова. Дело Светог Саве јесте дело љубави творачке и творилачке, спасења „у свакој муци душевној и телесној, и невољи народној” (110); спона ума са источником светлости (109). У овим сегментима Коларовљев „састав соколичке љубави” најближи је Делу по себи. Светом Сави Коларов је испевао и молбени канон, као и неколико молитви (самосталних или интегрисаних у „Молитве србским светитељима”).

Дело Игора Коларова творено је на темељу светосавља и њиме је прожето. Ако је светосавље, између осталог, осећање снажне вере / снажно осећање вере, узрок и повод Дела, као и дело само, онда је Коларовљева Књига духовном, мисаоном и дидактичком, а надасве комуникативном димензијом својеврсно оваплоћење *идеје* светосавља. Свети Сава је у *Соколичком зборнику*, као и у стварном ауторовом животу дословно, а у потоњем стваралаштву – метафорички и симболички „пламен” списатељске светлости и чистоте стваралачке интенције.¹¹

У хришћанском духу, уз то – актуелно у нама савременом тренутку, Коларов последњу целину *Соколичкој зборника* посвећује светитељ-

кама; њима похвална слова *ушичу* у молитву Пресветој Богородици. Овим је *Соколички зборник* изнова уцеловљен песмама дневним и ноћним, упућеним човеку малом, малом путнику, светитељу и жени, светитељки, премудрој и исто тако маленој, која собом сведочи *двојину*.

5. Пуноћа доживљаја

Авантуру духа Коларовљевим делом, која се без изузетка одвија у двојини – срећном (и озбиљном / узајамно поверљивом) укрштају и сагласју писца и читаоца („дубокој духовној вези” – Макарија и Антонина 2021а: 8), карактерише и пуноћа доживљаја. Она је, најпре, сразмерна понућеним (уцртаним, али и изабраним/одабраним) стазама. Међутим, она је у *Соколичком зборнику* и материјализована јер се одвија кроз вербално-визуелну форму.¹² У *Соколичком зборнику* ни дословно, ни фигуративно нема *иразној* места. Интермедијални поступак, који у ширем контексту доприноси вероватности и уверљивости дела, читаоцу свих узраста може бити занимљив и сам по себи, попут изображене приче. „Читајући” наратив Коларовљевих цртежа, изнова потврђујемо интенцију светковања живота у свим димензијама (духовној и физичкој) и аспектима (флора, фауна, материја), пуноћом детаља. У Коларовљевом зборнику подједнако верно (речима и ликовним изразом) *изображени* су и шкољка, и горостасно дрвеће.¹³ Коларовљев ликовни израз, као и вербални, јесте „кротак, али дубок” (Исто: 7); поетски бисерни. Приређивачице зборника, мати Макарија и Антонина (Исто: 8), у „уредном и лепом зборнику” назире лепоту и чистоћу дечје Коларовљеве душе, док Јелена Калаџија уочава да су

¹¹ Ово је алузија на стихове Ивана В. Лалића у песми „Византија VIII или Хиландар”.

¹² Материјализација апстрактног једно је од општих места поезике Игора Коларова (Марковић 2014: 301).

¹³ Имајмо на уму да су и овде слике природе одраз унутрашњег душевног и духовног стања лирског субјекта (исповедника).

уреси у цртежима [...] најбољи примјер посвећивања у сваком смислу овој рукописној свесци, гдје су фасцинантни преплитаји хришћанске симболизације са интимним обраћањем Господу, попут пророка Јоне који израња кроз уста рибе, или писама Кипријану која су свако овичено цртаним ликом старих свитака што додатно појачава утисак потпуне молитвене погружености (2022: 200).

Тумачећи *Соколички зборник*, Калајџија (Исто: 199–200) закључује да „преплитање биља, славопоји птица, представљају интегралне споне Коларова и плетенија словес”. И заиста, сав зборник је јединствен спој форме и садржаја, копчама молитвеног тона, расположења и мисли. На трагу закључака Јелене Калајџије (Исто: 200) о уметничкој и духовној вредности *Соколичкој зборника*, ово дело с правом можемо назвати рефлексивном молитвом и малим поучником. И овим се рукопис – стваралачки претходник разлива даљим стваралаштвом Игора Коларова.

*

Вишекратни су путеви до спознаје, а њен интензитет, у Коларовљевом делу, изображен је „непознатим цветом” (21). Обраћајући му се, лирски субјект (и адресат) препознају путе; напослетку, у авантури духа, спознају мирис *непознатих цветова*. Зашто се Коларов задржава на спознаји мириса, а не *цветова по себи*? Разлог налазимо у вишеструко истицаној вери у моћ књиге, која се остварује само кроз *процес* читања, истраживања, иштења. Како је прича (у Ко-

ларовљевом значењу) својеврсна материјализација живота, она не може / не сме бити завршена. Мирис *непознатих цветова* може је учинити – лирском. Код Коларова, „центар васионе је увек близу” (Марковић 2014: 301), али слојевитост његове структуре рецепијенте чини неуморним *малим љућницима*.

ИЗВОР

Коларов, Игор. *Соколички зборник*. Звечан: Манастир Соколица, 2021.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић, Владимир (ур.). *Вечни сјај детињства: Игор Коларов*, <<https://www.youtube.com/watch?v=BzVmye9NhCk>> 2. 9. 2022.
- Калајџија, Јелена. Књига за пламен. *Теолошки погледи / Theological Views*, LV, 1 (2022): 198–200.
- Кљајић, Наташа. Поетика (од)необичене самоће. *Детињство*, XXXVIII, 3–4 (2012): 38–45.
- Макарија, игуманија; Антонина, игуманија. Хиљаду свећица за Игора. У: Игор Коларов, *Соколички зборник*. Звечан: Манастир Соколица, 2021а, 7–11.
- Макарија, игуманија; Антонина, игуманија. Игор Коларов. У: Игор Коларов, *Соколички зборник*. Звечан: Манастир Соколица, 2021б, 163.
- Марковић, Нина. Центар васионе је увек близу – аспекти слободе у прози Игора Коларова. *Књижевност за децу у науци и настави: зборник радова са научној скупи*. Јагодина, 11–12. април 2014. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2014, 301–315.
- Опачић, Зорана. Усамљено дете. *Детињство*, XXXVII, 3–4 (2011): 12–20.

Mirjana D. BOJANIĆ ĆIRKOVIĆ

DIALOGUE WITH *THE LITTLE MAN*:
POETICS OF *THE SOKOLICA ALMANAC*
(*SOKOLIČKI ZBORNIK*) BY IGOR KOLAROV

Summary

The subject of the work is the interpretation of *The Sokolica Almanac (Sokolički zbornik)*, late, posthumously published, and the first manuscript work by Igor Kolarov in the integral poetic system of this writer. Although as a whole it does not belong to the primary/predominant field of literature in which Igor Kolarov wrote, the work

The Sokolica Almanac (Sokolički zbornik) contains peculiarities and/or implications of the later poetic features of Kolarov's literary works for children. We try to provide an integral interpretation of Igor Kolarov's work through the prism of the late and first work, pointing out that Kolarov (un)consciously stored the key guidelines of his later poetics in his initial manuscript. In the middle of the paper is the interpretation of a kind of dialogue of the lyrical subject of Kolarov's work with the *little man*, and the shaping of the *duality* as a kind of recipient and, at the same time, the reception concept of the fullness of understanding/experience of the world.

Keywords: *little man*, voyager, duality, reception, Saint-Savahood, *The Sokolica Almanac (Sokolički zbornik)*

НАРАТИВНЕ СТРАТЕГИЈЕ У РОМАНУ *ДВАНАЕСТО МОРЕ* ИГОРА КОЛАРОВА

САЖЕТАК: Рад се бави романом *Дванаесто море* Игора Коларова на двама равнима: упоредном анализом првог и другог издања и уочавањем, те истицањем сличности између овог дела и романа *Мали њринци* Антоана де Сент Егзиперија. Анализом се дошло до увида да су у друго издање унете измене које се могу тумачити у контексту редукције извесних, можда чак и наглашено тешких момента у делу, док је у првом издању редукција ишла у правцу просторно-временских одредница, упућивања на то ко говори, ко врши радњу и сл. Подвлаче се различите стратегије нарације у овим издањима, које, премда нису од темељног значаја за разумевање дела, откривају неке поступке стваралачке радионице Игора Коларова. Други део рада нуди једно могуће упоредно читање *Малој њринци* и *Дванаестој мора*, тим пре што је и сам Коларов тврдио да је то једна од најлепших књига свих времена. На тај начин, *Дванаесто море* отвара се у правцу нових исходишта тумачења.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: невидљива хармонија, *Мали њринци*, редукција садржаја, редукција значења, „психологија срца”

Значај Игора Коларова за српску књижевност за децу и младе немерљив је. Његова појава симболична је на изванредан начин: прво дело, *Хионијине њрице*, објављено 2000. године, као да је отворило један нов тип говора, писања, дис-

курса за децу који не само да је погодио дух времена него се дух савременог доба осликао у опусу Игора Коларова. Та узајамност можда све више долази до изражаја како 21. век одмиче. И заиста он је, како се то са сигурношћу сада чини, аутентична појава у српској књижевности за децу и младе, са јединственим стилем, приступом, конструкцијом дела коју је тешко опонашати.

Предмет овог рада је роман *Дванаесто море*¹ који је први пут објављен 2004, а потом као друго издање 2007. године. И на самом почетку, задржимо се на разликама између првог издања, које као да није дело за децу (објављено у библиотеци „Талас” издавачког предузећа „Филип Вишњић” из Београда; као уредник књиге потписан је Никола Вујчић, а као главни и одговорни уредник Јагош Ђуретић), с обзиром на то да издавач, формат и издање нису слични књигама за децу, за разлику од другог, објављеног у едицији „Књига и по” Завода за уџбенике из

* mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

¹ Претходно је мати Макарија, игуманија манастира Соколице, даровитом Игору Коларову поклонила „свеску да је испуни својим мислима, молитвама, својим даровитим за ријечи руком, срцем, умом” (Калајица 2022: 198).